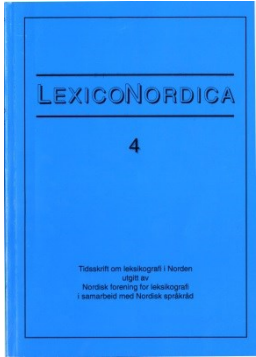

LexicoNordica

Forfatter:	André og Gunnel Melchers	
Anmeldt værk:	<i>Norstedts nederländska ordbok</i> . Stockholm: Norstedts og Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicographie, 1996.	
Kilde:	LexicoNordica 4, 1997, s. 211-222	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

André och Gunnel Melchers

Norstedts nederländska ordbok (Nederländsk-svensk/Svensk-nederländsk). Stockholm: Norstedts och Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicographie 1996. Huvudredaktion: Godelieve Laureys och Hans de Groot.

Inledning

Som påpekas av utgivarna utgör denna monumentala ordbok "en ny och efterlängtdad bro mellan två språkområden". Kombinationen nederländska-svenska har förvisso inte tidigare förekommit i ordböcker med detta omfång. Det ökade intresset för svenska i Nederländerna och nederländska i Sverige, bl.a. visat genom tillströmning av studerande vid universitet och kursverksamhet och introduktion av skönlitteratur, gör att ordboken självklart framstår som en enorm tillgång och vi vill inledningsvis gärna uttrycka vår stora tillfredsställelse med verket. Om våra detaljerade kommentarer i det följande gör ett alltför negativt intryck, beror det på att vi uppfattat vår roll främst som kritiska granskare och att vi känt oss uppmuntrade av utgivarnas appell i förordet, där man säger sig vara medveten om att fel kan ha smugit sig in i denna första upplaga; därför välkomnas alla förslag som kan leda till förbättringar. Eftersom ordboken enligt uppgift redan har varit en stor försäljningsframgång, är en nyutgåva kanske inte alltför avlägsen och vi hoppas att några av våra kommentarer då kan beaktas.

Även om många är intresserade av språkkombinationen svenska/nederländska, råder det ingen uppsjö på tänkbara recensenter i det här fallet. Orsaken är helt enkelt att de lämpligaste kandidaterna, dvs. personer med högre akademisk utbildning i såväl nederländska som nordiska språk samt insikter i lexikologi/lexikografi, samtliga tycks vara knutna till ordboken som redaktörer eller konsulter. Efter att ha insett detta har vi med viss tvekan åtagit oss uppdraget. Vår bakgrund är följande: André Melchers är holländare, född och uppvuxen i Amsterdam och med en högre universitetsexamen i engelska språket. Som biämne studerade han svenska språket. Han har bott i Sverige sedan 1959 och bl.a. arbetat som auktoriserad tolk och översättare samt undervisat i nederländska. Gunnel Melchers är svenska och arbetar vid engelska institutionen, Stockholms universitet, där hon bl.a. undervisar blivande översättare. Hon har bott i Nederländerna i två år, då hon undervisade holländare i svenska och tjänstgjorde vid svenska konsulatet i Amsterdam. Vidare har hon studerat vid nederländska

avdelningen, Stockholms universitet. Vi vill gärna tillägga att vi ständigt funderar över skillnader och likheter mellan våra språk. Kanske delvis p.g.a vår egen studiebakgrund men också till följd av brist på adekvata uppslagsverk har vi tidigare i allmänhet gått via engelsk-nederländska ordböcker för att verifiera våra iakttagelser.

Vår recension, som har en något oortodox karaktär, är i huvudsak skriven som en personlig betraktelse av André Melchers (textens jag), med vissa tillägg och kommentarer av Gunnel Melchers.

Några allmänna reflektioner

Som 11-årig gymnasist fick jag överta min 6 år äldre systems samtliga lexikon: franska, tyska, engelska, från och till nederländska, i sex separata band, grekiska i samma storlek, det enspråkiga nederländska lexikonet betydligt tjockare och den latinska ordboken större till såväl format som omfång. De fick en hedersplats på mitt skrivbord, där de stod prydligt på rad i sina vinröda band från förlaget Wolters. I huset fanns också ett lexikon man betraktade med största respekt: van Dale, *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* ('stor ordbok över nederländska språket'), litet vanvördigt kallad "de dikke van Dale" ('tjocka van Dale').

Allt detta tänker jag på när jag nu har framför mig ett lexikon i två delar: van Dale, *Handwoordenboek* ('handordbok') *Nederlands-Zweeds* och *Zweeds-Nederlands*, vilket stod i tur för utgivning i en serie efter engelska, franska, tyska och spanska. Pappersomslaget ger intryck av en svensk produktion, med enbart svensk text, samarbetspartnern Norstedts namn och de svenska titlarna på ordböckerna; van Dale är med bara i "puffen" på baksidan, men tar man bort omslaget träder huvudaktören fram med namn och med enbart nederländsk text. Här finns Norstedts med bara i liten stil längst ner i texten och med ett N i litet format på ryggen. Det kan antecknas att nu, ett år efter utgivningsåret 1996, tillhör Norstedts ordböcker Liberkoncernen, som i sin tur ingår i förlagsimperiet Wolters Kluwer.

Språk och språkområden som representeras i ordböckerna

Nederländska används i Nederländerna och en del av Belgien; svenska i Sverige och Finland (en jämförelse av antalet språkanvändare visar att i runda tal tre gånger så många individer är nederländsk- som svensktalande). Bidrag till ordböckerna, av såväl vetenskaplig som ekonomisk natur, redovisas från alla fyra länderna. Det kan antecknas

att professor Godelieve Laureys, som svarar för den allmänna ledningen, är belgiska.

Trots att det försäkras att man ägnat Finland och Belgien stor uppmärksamhet, framstår ändå Nederländerna och Sverige som klart centrala. Så förekommer t.ex. knappast vanliga finlandssvenska ord och uttryck av informell karaktär; de ord som inkluderats verkar framför allt ha att göra med officiella benämningar på myndigheter o.d.; ett undantag som omnämns av utgivarna själva i förordet är *bykpinne*, där rikssvenskan har 'klädnyppa', 'tvättklämma', ett föremål som intressant nog även har olika benämningar i Nederländerna och Belgien. Vi anser oss inte ha kompetens att bedöma representativiteten i det belgiska inslaget, men har en känsla av att även det är begränsat främst ur stilistisk synpunkt. Det bör framhållas att målsättningen att täcka alla fyra språkområdena är enormt ambitiös och redaktörerna är värda en eloge för att överhuvudtaget ha lyckats påvisa viktiga skillnader i terminologi m.m.

Som beteckningar använder redaktionen – vilket man kan förvänta sig – inte orden *Holland*, *holländare*, *holländska* (de förekommer dock givetvis som uppslagsord i själva ordboken). Holländarna själva tycks kunna leva med en uppsättning "officiella" ord (*Nederland*, *Nederlander* /mask./, *Nederlandse* /fem./, *Nederlands* /språket/) och en till vardags (*Holland*, *Hollander*, *Hollandse*, *Hollands*). *Hollander* kan även betyda 'invånare i provinserna Noord- och Zuidholland' vilket anges som första betydelse i ordboken.

Jag vill påpeka att när man hejar på ett holländskt lag, ropar alla och envar *Hup Holland* (exakt denna fras återfinns f.ö. i ordboken under uppslagsordet *hup*) och inte *Vooruit Nederland*. När man i Sverige frågar var jag kommer ifrån, svarar jag inte "från Nederländerna" eller "jag är nederländare" (även detta ord finns som uppslagsord i lexikonet). Överallt i världen tycks man, förutom i officiella sammanhang, föredra motsvarigheten till *Holland* framför *Nederländerna*. Ordet *Nederland* är singulart; på de flesta andra språk tycks själva pluralformen utgöra ett extra hinder mot benägenhet till användning. Att hävda bruket av *Nederländerna* etc. i alla sammanhang tycks mig vara att *vechten tegen de bierkaai* ('kämpa förgäves' står det i ordboken; däremot får man inte veta förklaringen till uttrycket: gubbarna som lossade ölfat vid ölkajen var synnerligen muskelstarka)? För en belgare kan det vara mer motiverat att insistera på beteckningen *nederländska*; hans språk kan knappast beskrivas som 'holländska'.

Reflektioner vid studium av ordboken

I. Allmänt

Mot slutet av 60-talet började jag intressera mig för översättning och blev auktoriserad translator/tolk från och till nederländska. Något riktigt hjälpmedel till översättning direkt mellan språken har jag aldrig ägt utan klarat mig med speciallexikon, nomenklaturförteckningar och mycket annat, alltid med omvägen över ett tredje språk. Min erfarenhet har skaffat mig en egen liten databas i min hjärna, tyvärr inte helt uppdaterad, eftersom min aktiva period som översättare nu är förbi. Intresset finns dock kvar, så därför har det roat mig mycket att jämföra mina egna erfarenheter med vad som ryms i den nya ordboken. Jag har oftast nickat instämmande, ibland höjt på ögonbrynen eller t.o.m. grymtat missbelåtet. Emellanåt har jag kunnat konstatera att det som jag inte kunnat lösa på ett tillfredsställande sätt också har vållat problem för ordbokens redaktörer.

Som tidigare antytts har utgåvan tydligen tillfredsställt ett sedan länge uppdämt behov. Första upplagan lär ha tagit slut på kort tid. Vilka vill då ha dessa böcker, vilka har glädje av dem? Naturligtvis alla som – liksom jag – är språkligt nyfikna och vill gå ut på en oplanerad resa bland uppslagsorden för att låta sig ledas in på lustfyllda avvägar. Eftersom så många uttryck och talesätt tagits med, fastnar ögonen ofta på något som väcker intresse. Givetvis är ordboken framför allt ett oundgängligt hjälpmedel vid undervisning och översättning, men de som översätter facktexter yrkesmässigt får nog även fortsättningsvis i hög grad förlita sig till sina specialhjälpmedel. Vid översättning av skönlitteratur uppstår särskilda problem, då man ofta inte lyckas hitta rätt valör. Skillnad mellan språken i stilnivå anges i ordboken med en pil som pekar uppåt eller neråt. Personligen skulle jag velat använda sådana pilar i betydligt fler fall (se nedan för några exempel).

II. Symboler, urvalsprinciper, m.m.

Anvisningarna har orsakat mig mycket bryderi. Hur många gånger jag än läste avsnitten om sifferbeteckningarna, 'lakritsbåten' (ned. *dropje*, en ruterformad symbol, f.ö. översatt i den svenska texten) och flaggorna, kom jag ändå inte ihåg innebörden när jag tittade på uppslagsord i lexikonet. En jämförelse med Norstedts nyligen utgivna svensk-engelska motsvarighet visar att man där använt betydligt färre symboler och i klartext anger gängse beteckningar för t.ex. ordklassstillhörighet, vilket gör ett betydligt mer läsarvänligt intryck. När jag gav upp och började använda ordböckerna på allvar, fann jag dem ändå lätta att använda utan att fördjupa mig i de krångliga symbolerna och siffrorna.

Om man jämför de båda volymerna samt den holländska och den svenska texten finner man vissa olikheter som jag har svårt att acceptera. För nederländska ord anges exempelvis uttalet med det internationella fonetiska alfabetet (IPA). Åt andra hållet får man inte denna hjälp. Visserligen anges vokallängd och accentplacering (dock ej grav/akut) genom punkter och streck i många fall där de generella reglerna inte gäller (t.ex. uttalet av *kam*) och vacklande vokalkvalitet i ord som *paprika* och konsonantuttal i ord som *kilo* finns angivna, men det är ändå långt till den grad av information man får vad gäller nederländskan (assimilationer m.m.). Hur ska t.ex. en okunnig holländsk läsare inse att *geting* (vokalkvalitet och accentens placering anges ej) och *beting* (i betydelsen 'arbetsuppgift') har olika uttal?

Ur van Dales nederländska databas har hämtats 45.000 ord och 60.000 fraser; ur Norstedts svenska 52.000 ord och 40.000 fraser. Ska man härav dra slutsatsen att nederländska är mer ordfattigt än svenska men rikare på uttryck? Och varför är den nederländsk-svenska delen 200 sidor tjockare? Det hade varit intressant att få mer information om vilka urvalsprinciper man arbetat efter. (Som jämförelse kan noteras att Norstedts nya svensk-engelska lexikon har inte mindre än 129.000 ord och fraser.) Varför hittar man exempelvis det ovanliga ordet *sores* 'bekymmer', när det inte ens finns i min "tjocka van Dale" eller i Wolters' nederländsk-engelska lexikon? Borde man f.ö. i speciella fall som detta inte ange ursprung, t.ex. (Hebr.) eller (Jidd.)? Är *bodräkt* ett ord vi vill ha med eller *kuf*? Hur som helst motsvaras det senare enligt min mening inte av *rare druif* (ordagrant: 'konstig druva'). Ordet *druif* kan användas om en kvinna, som i det något vulgära *Zo, lekkere druif* ('Hallå där, min läckra druva'). Ordet *kuf* dyker också upp som översättning av *freak*, vilket jag anser felaktigt (detta bortsett från ordets skiftande betydelse i engelskt språkbruk).

III. Yrkesbeteckningar, främst ur genusperspektiv

Den som slår på yrkesbeteckningar i den svensk-nederländska ordboken anmodas i anvisningarna att se efter i den nederländsk-svenska delen för eventuella feminina varianter. Det gäller för ordboksanvändaren att komma ihåg detta och sedan slå upp ordet en gång till. Ett omständligt förfarande! Man kan väl dessutom tänka sig att vissa personer endast anser sig ha behov av att införskaffa en av ordbokens två delar.

Hur fungerar det då med maskulina varianter? Under uppslagsordet *sjuuskötare* hittar jag *verpleegkundige*, *verpleger*; under *sjuusköterska* *verpleegkundige*, *verpleegster*. Har redaktionen inte anammat språk-

bruket där både män och kvinnor är och kallas *sjuusköterska*? Kan *verpleegkundige*, undrar man, syfta på både män och kvinnor? Slå upp i den nederländsk-svenska delen och se där: *verpleegkundige* ('vrouw' = 'kvinna') *sjuusköterska*; (man) *sjuuskötare*.

Nu försöker jag åt andra hållet och slår upp ordet *werkster*: 1. *kvinnlig arbetare* 2. *städerska* 3. ('werkbij/mier') *arbetare* 2.1 *een maatschappelijk ... en (kvinnlig) socialarbetare*. Min kommentar:

1. De feminina formerna *werkster* och *arbeidster* är ovanliga, vilket den svenske läsaren naturligtvis inte upplyses om. Enligt min "tjocka van Dale" betyder *arbeidster* 'kvinnlig person som lever av handarbete'!

2. Termen *werkster* (= 'städerska') börjar bli föråldrad men är ännu gångbar. En manlig motsvarighet kan vara *schoonmaker* 'rengörare'. Ordet förekommer också i båda delarna av ordboken, i den svensk-nederländska under t.ex. *städare*.

2.1. En *maatschappelijk werkster* (i Belgien *maatschappelijk assistente*, där det finala -e anger feminin form; uppgiften hämtad från van Dales enspråkiga lexikon) kan arbeta inom socialtjänsten (socialarbetare) eller på ett företag, i vilket fall *kurator* kanske vore en lämplig översättning.

3. Varför inte förenkla här och enbart ange: *arbetsbi*, *arbetsmyra*? Orden finns ordentligt redovisade i både den svensk-nederländska och nederländsk-svenska delen.

När vi ändå är inne på kvardröjande rester av uttryck för könsdiskriminering, låt oss se på *sekreterare* i det svensk-nederländska lexikonet. Ordet motsvaras av den maskulina formen *secretaris* (hög befattning) och den feminina *secretaresse* (underordnad befattning). Detta, i likhet med många andra av våra observationer, är inte menat som en kritik mot lexikonet utan visar snarare på hur mycket information om skilda värderingar och kulturyttringar man kan få genom studium av ordböckerna.

Det är vidare ingenting att förvåna sig över att substantivet bildat på verbet *naaien* 'sy' bara har en feminin form, *naaister* 'sömmerska'. En man som syr kläder kallas för *kleermaker*, dvs. 'skräddare' och en kvinnlig skräddare omnämns som *kleermaakster*.

Beteckningar på yrken med manliga såväl som kvinnliga utövare som *arts* 'läkare', *tandarts*, *professor*, *lector*, *ingenieur*, *pianostemmer* och *chirurg* har inga särskilda feminina former angivna i ordboken, medan *dominee* 'protestantisk präst' har *dominese*, *architect* har *architecte*, *dirigent dirigente* och *apotheker apothekeres*. *Kraamverpleegster* 'förlossningssköterska' och *vroedvrouw* 'barnmorska' saknar maskulin motsvarighet.

Hur är det då med en kvinnlig traversförare? Enligt anvisningarna får jag slå upp delarna i sammansättningen var för sig och kommer då

fram till *traverse/bestuurster*, ett ord vi måste reservera oss för. Jag har kommit i kontakt med kvinnliga telemontörer, elektriker och rör-mokare, men än så länge tycks nederländska sakna de feminina varianterna *monteuse*, *electricienne* och *loodgietster* (ordagrant 'blygjuterska').

Den aningslösa svenska fotbollsentusiasten får se upp med *voetbal/ster*, som inte är en fotbollsstjärna utan en flicka som spelar fotboll och därför finns under uppslagsordet *voetballer* 'fotbollsspelare'.

Slutligen kan man notera att en kvinnlig lärare kallas *lerares*. Jag översatte nyligen en text där jag återgav *lärare* med *leraar*. Det visade sig senare att det rörde sig om en kvinna och alltså skulle vara *lerares*.

IV. Något om "fula ord"

Många börjar sin bana som älskare av uppslagsverk i unga år med att slå upp fula ord. Jag har försökt återuppliva gamla minnen och slagit upp två ord som jag har använt för 'arsle': *reet* och *naad* samt kroppsdelarna på ömse sidor därom, *billen* (pl.) 'mänskliga skinkor'. *Reet* och *naad* är egentligen två aspekter av samma sak: det som blir kvar som skiljelinje när man fogar ihop två saker. *Reet* är den springa eller glipa som fortfarande håller isär, t.ex. skinkorna. Detta finns nogsamt och utförligt redovisat och ordet exemplifieras genom en mängd svordomar och folkliga uttryck. *Naad* är skarven eller fogen mellan två delar efter att man fört ihop dem. Redaktionen begränsar sig till textila sammanhang, men ordet används också vid andra material, t.ex. tätning mellan plankor med drev, lödning eller svetsning av metall. Den användning av ordet som jag minns från min barndom och ungdom, dvs som beteckning för sprickan i stjärten eller bakdelen i sin helhet, kan jag nu inte hitta belägg för. Vi kanske helt enkelt sade fel? För uppslagsordet *bilnaad* hitttar jag den besynnerliga definitionen 'sutur (mellan skinkorna)'. Enligt van Dales enspråkiga lexikon betecknar ordet 'utrymmet mellan anus och könsorgan'.

V. Anglicismer

Nederländska har i kanske ännu högre grad än svenska stor benägenhet att överta engelska ord och behåller ofta det engelska uttalet, om än något modifierat. På 60-talet började vi åka *ferry* vid våra resor till utlandet; man begav sig till en *terminal* (engelskt uttal) och fick visa upp sin *ticket* för att gå ombord. Allt detta finns dokumenterat i den

nederländsk-svenska ordboken (*ferry* dock endast i hybridformen *ferryboot*). Om man å andra sidan slår upp *färja* i den svensk-nederländska delen, finner man bara *veer* eller *pont* (betecknar mindre fartyg som korsar floder och kanaler). Exempel på lån av denna typ, som enligt min mening är helt onödiga, är talrika.

För lånordet *sophisticated* anges engelskt uttal i transkriptionen, men jag ställer mig frågande till att slutkonsonanten betecknas som tonande. Detsamma gäller beteckningen på det mycket vanliga smörgåspålägget *corned beef*, där det första ledet enligt min mening brukar uttalas som musikinstrumentet *kornett*. Variation i uttal av engelska lånord beroende på tid för inlån, mottagarspråkets karaktär, integration i språket, kunskap i givarspråket, social och regional bakgrund m.m. är f.ö. ett intressant fenomen som borde studeras närmare. Ordboken uppger t.ex. att man i nederländskan har olika former i *piloot* 'flygplansförare' och *pilotstudie* (i det senare fallet är *pilot* engelskt till stavning och uttal). *Tape* (med ett approximativt engelskt uttal) är den enda formen på nederländska, medan svenskan har både *tape* och *tejp*. Svenskan har *dator*; nederländskan *computer* (engelskt uttal).

Pacemaker är ett användbart engelskt ord som innebär 'någon/ något som anger/uppehåller farten'. Både svenska och nederländska har enligt ordboken övertagit ordet i dess medicinska betydelse, men det förekommer faktiskt också i idrottssammanhang i båda språken; *hare* är dock troligen fortfarande vanligare på svenska. Uppslagsordet *gangmaker*, översatt med *pacemaker*, *hare*, syftar mer specifikt på en motorcykelburen person som i en viss typ av cykeltävling drar fram en cyklist. Ordet används i överförd betydelse om en person som får igång någon aktivitet, skapar stämning, fungerar som inspiratör. Det nederländska ordet *haas* liksom svenskans *hare* lär f.ö. användas vid hundkapplöpning.

Vad beträffar sporttermer gäller att de i stor utsträckning är engelska i Holland, medan man i Belgien ofta är angelägen om att ha nederländska ord. Att göra mål kallas för *scoren* i Holland och *aantekenen* i Belgien. Under uppslagsordet *aantekenen* hittar jag f.ö. vidare – utan symbolen AZN, som anger belgiskt språkbruk – under 3.1 *een overwinning laten* ... 'inregistrera en seger'. Detta är för mig helt obegripligt. Ett undantag från tendensen att använda engelska termer i sportsammanhang är *buitenspel*, eg. 'utanför spelet', som är betydligt vanligare än *offside* (den senare termen finns inte med i ordboken).

När jag spelade basketboll på 50-talet klarade vi oss inte utan ord som *time-out*, *rebound*, *man-to-man*, *zone defence*, *lay-up* m.m. De första två finns med i den nederländsk-svenska delen, men inga i den svensk-nederländska, inte ens *time-out*, som används i en rad i Sverige populära sporter. Mona Sahlins utvidgning av ordets betydelse kom väl

för sent för att beaktas i denna upplaga. Termen *man-to-man* motsvaras av ett modernare begrepp, *mandekking*, men översättningen 'punktmarkering' går inte att finna som svenskt uppslagsord, lika litet som 'retur' (i samma betydelse som *rebound*) eller *time-out*. Engelska lån i svenskan som inte förekommer på holländska är *ploj* och (hybriden) *shoppingvagn*. Med anknytning till det senare ordet noterar jag f.ö. att ordet *pirra* saknas i den svensk-nederländska delen och *steekwagentje* i den nederländsk-svenska.

VI. Några kulturspecifika ord och begrepp

Under uppslagsordet *soppa* saknas en viktig och chockerande upplysning för en icke-svensk läsare: soppa kan faktiskt smaka sött! Två av de vanligaste exemplen på denna typ av anrättning, som jag trots 40 år i Sverige fortfarande finner motbjudande redovisas med följande beskrivningar: *nyponsoppa* 'redd nypondryck', *blåbärssoppa* 'flytande blåbärsrätt' (min översättning av beskrivningarna). En annan typisk svensk rätt är *äppelkaka*, som min mamma faktiskt kände till som *Zweedse appelschotel* långt innan vår familj hade någon som helst anknytning till Sverige. I ordboken översätts ordet med *appelkaart*, som snarare påminner om äppelpaj.

Ordet *stuga* är positivt laddat på ett sätt som inte kan översättas eller ens beskrivas. Bara det att man på en svensk bondgård kunde ha plats för ett antal stugor till olika ändamål är svårbegripligt i de tätbefolkade länderna Belgien och Holland. Sammansättningar med *-stuga* som sista led är många. En del gör numera kanske ett något musealt intryck, medan andra fått nytt liv. *Barnstuga* är väl inte ett ord som används mycket i dagligt tal, men översättningen *kinderopvang* måste sägas vara adekvat eftersom termen innefattar såväl daghem som deltidsgrupp och fritidshem. F.ö. finns både *daghem* och *dagis*, *fritidshem* och *fritis* med i ordboken. Tvättstugan har flyttat in till stan och ofta blivit till en glänsande mönsteranläggning för hyresgäster, medlemmar i bostadsrättsföreningar eller villaägare. Beskrivningen 'tvättskrubb, ofta i husets källare' (min översättning) känns inte helt rätt. *Sjukstuga* blir helt korrekt 'litet sjukhus', men den överförda betydelsen 'många skadade i ett idrottslag' saknas. *Bakstuga* och *bryggstuga* har blivit hänvisade till historien, men *lekstuga* finns ordagrant översatt till *speelhuisje* (med tillägget 'för barn, ofta i trädgården'). *Sportstuga*, redovisad som *buitenhuisje*, *vakantiehuisje* 'litet hus på landet', har via *sommarstuga*, redovisad och ordagrant översatt till *zomerhuisje*, blivit till svenskens reträttmöjlighet året om i *fritidshus* (redovisat som *vakantiehuisje*, en klart otillräckligt beskrivning av t.ex. den bostad där

jag sitter och skriver dessa rader). Det senaste ledet i utvecklingen på holländska inom den här betydelsekategorien hittar jag under räkneordet *tweede* 'andra' med *tweede huis*, översatt med *lantställe*.

I detta sammanhang kan det vara på sin plats att ta upp frågan om den i dessa ordböcker flitigt tillämpade principen att använda sig av omskrivningar när översättning ej befunnits möjlig. Tillvägagångssättet är givetvis försvarbart och omskrivningar signaleras tydligt genom användande av en mindre markerad stiltyp. Om jag slår upp *friggebod* hittar jag t.ex. enbart omskrivningen 'skjul som får uppföras utan tillstånd' (min översättning av den holländska omskrivningen). I Norstedts nya svensk-engelska lexikon i samma serie har man däremot eftersträvat att ge översättningar till samtliga uppslagsord: *friggebod* översätts t.ex. med *garden shed (cabin)*. Det senare tillvägagångssättet måste ju åtminstone vara att föredra för en svensk som arbetar på en översättning; om man däremot använder lexikonet för hjälp vid textläsning spelar det mindre roll. Av någon anledning tycks omskrivningar vara betydligt vanligare i den svensk-nederländska delen av ordboken. Det är intressant att notera att man på den nederländska sidan inte verkar ha någon motsvarighet till sådana moderna kulturyttringar som *sedelautomat*, *bostadsrätt*, *sexpack öl*, *mensskydd*, *tidstrogn instrument*, *dikeskörning* och *tjuvknoppla*.

VII. Några funderingar kring stilistiska och semantiska skillnader

När det gäller översättning av uttryck och talesätt och i viss mån även enstaka ord anser jag att man om översättningen saknar all anknytning till förlagan bör ge viss vägledning till vad översättningsfrasen (översättningsordet) betyder. Jag får nu intrycket av att man ibland har radat upp flera översättningsalternativ utan att närmare fundera över vad en ordboksanvändare med begränsade kunskaper i ettdera av språken har att rätta sig efter. Däremot kan en person som i det närmaste är tvåspråkig och t.ex. sysslar med litterär översättning förstås ha stor glädje av flera olika förslag. Jag ska försöka belysa vad jag menar med två mycket enkla ord.

hoj (inf.), *fiets*, *brik*
rishög (inf.) *ouwe brik*, *rammelkast*

Som svensk språkbrukare uppfattar jag *hoj* som slang, mest använt av ungdomar, mer förr än nu. Under mopedens glansdagar bland 15-åringar var en *hoj* en cykel (eventuellt kallad *tramphoj*) eller en motorcykel. Som sidonmärkning noterar jag att jag väntat mig en hänvisning (med pil åt höger) från *moppe* till *moped*, samt att jag (och med mig säkert alla skärgårdsbor!) saknar ordet *flakmoppe*. *Fiets* är det

neutrala ordet för cykel. *Brik* har jag själv aldrig använt eller hört användas i denna betydelse, men vill inte ifrågasätta att det förekommer. I sin egentliga betydelse är ju *rishög* ett genomskinligt ord, som dessutom lätt känns igen av en nederländskspråkig ('ris'='rijs'; adj. 'hög'='hoog', subst. 'hög'='hoop'). Därmed är det lätt att uppfatta den överförda betydelsen. Enligt min mening brukar *rishög* framför allt beteckna en gammal bil, vilket också uppges i Norstedts svensk-engelska lexikon. Ordet innebär ett subjektivt omdöme, lätt föraktfullt eller skämtsamt om en annans bil och ofta tillgivet om den egna. *Ouwe brik* tillhör inte mitt aktiva ordförråd, men jag har hört andra använda frasen. Formen *ouwe* (jfr. *oud* 'gammal') som återger uttalet och är vanlig i vardagligt skriftspråk bör svenskspråkiga med begränsade kunskaper väl kunna klara (den finns dock inte som enskilt uppslagsord i sin egentliga betydelse). *Rammelkast* (= 'skrammellåda') har jag själv använt i min ungdom om en av mina cyklar, men enligt min mening används ordet normalt om gamla bilar. Vad är då *brik*, som tydligen används i överförd betydelse? I den nederländsk-svenska ordboken hittar jag:

brik 1.charabang, lätt vagn 2.(inf: 'fiets') *hoj* 'cykel (med "stilhöjande" pilmärkning) 3.(mar.) *brigg*.

Betydelse 3 kan vi i detta sammanhang lämna därhän. Betydelse 1 är slarvigt angiven, eftersom *brik* är en lätt, öppen vagn med fyra hjul med påstigning från baksidan och säten utmed sidorna (jfr. van Dales enspråkiga ordbok) och uppenbarligen ingen charabang, som är en öppen eller täckt vagn för större sällskap. Hur som helst överförs betydelsen från 'åkdon med fyra hjul' till 'tvåhjuling'. Men vart har betydelsen 'gammal bil' tagit vägen?

Ytterligare ett par enkla exempel där översättningarna delvis signalerar fel valör: *kinkel* (vanligtvis *boerenkinkel*, vilket inte finns med) översätts med *skitstövel*, *tölp*, där jag uppfattar det senare alternativet som riktigt, men väl starkt, medan det förra har felaktig valör. Vi ifrågasätter f.ö. att *boers* utan vidare likställs med *bondsk*.

Smoorverliefd översätts dels med *kär upp över öronen*, vilket jag uppfattar som helt ekvivalent, medan alternativet *passionerat förälskad* är alldeles för högtravande. Ordet *boemeltrein*, som kan beskrivas som 'litet gammaldags tåg som stannar vid alla stationer' och kan användas neutralt men ofta har nostalgiska övertoner, översätts med *rälsbuss*!

Några slutkommentarer

Ordböckerna är mycket omsorgsfullt utförda. Under hela läsningen har vi stött på endast ett slarvfel: under uppslagsordet *Hollander* i den

nederländsk-svenska delen anges som översättning av *de Vliegende Hollander de* (i stället för *den*) *flygande holländaren*..

Vad gäller typografi, symboler och lay-out har vi redan tidigare framfört vissa synpunkter. Kanske på grund av vår relativt höga ålder tycker vi att typsnittet/typstorleken är svårläst (jfr t.ex. den svensk-engelska ordboken). Framför allt har vi haft problem med de prickar som ska ge vägledning om uttalet och de små h-na som anger 'het-ord' (neutrum) i den svensk-nederländska delen.

Vi vill inte avsluta vår recension med anmärkningar, framför allt inte av så relativt trivial natur, utan uttrycker återigen vår stora tillfredsställelse med att detta viktiga arbete nu föreligger och vill framföra våra gratulationer till de flitiga och kunniga redaktörerna.